

Проблемне навчання як чинник розвитку мотивації до вивчення іноземної мови у середній школі

Т.В. Тарасенко, А.І. Дерезіна

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Анотація: *Стаття присвячена проблемі пошуку ефективних шляхів розвитку мотивації школярів до оволодіння іноземними мовами. Здійснено аналіз сучасних педагогічних і психологічних досліджень, присвячених проблемі формування навчальної мотивації. Обґрунтовано ефективність використання проблемного навчання як ефективного інструмента розвитку мотивації особистості до вивчення іноземних мов.*

Ключові слова: мотивація, навчання іноземних мов, пізнавальна діяльність, проблемне навчання, пізнавально-лінгвістичні завдання

За умов гуманізації сучасної освіти та перебудови усіх її ланок, у тому числі й навчання іноземних мов, відбувається пошук оптимальних шляхів організації навчально-виховного процесу, раціональних варіантів змісту навчання та його структури. У галузі навчання іноземної мови психологічні питання мотивації вирішуються у роботах Ш. Амонашвілі, Р. Бибриха, І. Зимньої, О. Леонтьєва, А. Маркової, С. Павлютенкова, В. Семиченко, В. Сластьоніна, В. Слободчикова та інших.

Сучасні психологи і педагоги схиляються до того, що якість виконання діяльності та її результат залежать, перш за все, від спонукання і потреб індивіда, його мотивації; саме мотивація викликає цілеспрямовану активність, що визначає вибір засобів і прийомів, їх впорядкування для досягнення цілей. Мотивація залежить від

багатьох чинників. На думку В. Семиченко, будь-яка діяльність людини є полівмотивованою. При цьому мотиви діяльності зазвичай певним чином ієрарховані, взаємодіють між собою [3, с. 49].

Мотивація вивчається у різних аспектах і у зв'язку з цим це поняття трактується по-різному. Складність і багатоаспектність проблеми мотивації зумовлює множинність підходів до розуміння її сутності, природи, структури, а також до методів її вивчення. За Х. Хекхаузеном мотивація не є єдиним процесом, що рівномірно від початку і до кінця пронизує поведінковий акт. Вона, скоріше, складається з різнорідних процесів, які здійснюють функцію саморегуляції на окремих фазах поведінкового акту, перш за все до і після виконання дії. Діяльність є вмотивованою, тобто спрямованою на досягнення мети

мотиву, проте її не слід змішувати з мотивацією. Від мотивації залежить, як і в якому напрямку будуть використані різні функціональні здібності. Мотивацією також пояснюється вибір між різними можливими діями, між різними варіантами сприйняття і можливими змістами мислення; крім того, нею пояснюється інтенсивність і завзятість у здійсненні обраної дії і досягненні її результатів [5].

Мотивація виконує кілька функцій: спонукає, спрямовує і організовує учня, надає навчальній діяльності особистісний сенс і значущість. Єдність цих функцій забезпечує регулюючу роль мотивації у поведінці. Мотиваційна сфера складається з ряду спонукань: ідеалів і ціннісних орієнтацій, потреб, мотивів, цілей, інтересів тощо [1].

У структурі мотивації особливе місце займає навчальна мотивація. Під мотивацією навчання Б. Вернер розуміє поєднання цілісності і структурованості мотивів навчання. Головним завданням мотивації навчання він вважає таку організацію навчальної діяльності, яка максимально сприяє розкриттю внутрішнього мотиваційного потенціалу особистості учня. В якості основних компонентів навчальної мотивації дослідник виділяє наступні мотиви: цивільний (вчення як підготовка до майбутнього життя у суспільстві); пізнавальний (придбання знань і набуття навичок); мотив соціальної ідентифікації з батьками (відповідає очікуванням батьків в області навчання і поведінки, якого не можна не виправдати); мотив соціальної ідентифікації з учителем (відповідає вимогам вчителя гарного навчання і високих досягнень учня); мотив переживання (пов'язаний з привабливістю навчального матеріалу, його різноманітністю і цікавістю); матеріальний мотив (вчення як передумова матеріальної забезпеченості в майбутньому); мотив значення (придбання та/або підтримання високого соціального престижу серед однолітків). Внутрішня мотивація навчання, переважна над іншими мотивами, забезпечує успішну навчальну діяльність [6].

Мета навчання в цілому та іноземної мови зокрема полягає у розвитку особистості в інформаційно-ціннісному просторі. Мова – це засіб пізнання та інтерпретації

світу. Мова – це спосіб обміну інформацією в ході спілкування між людьми. Оволодіння іноземною мовою виступає процесом вторинної соціалізації особистості. Саме тому навчання іноземної мови має відбуватися в умовах, максимально наближених до реального життя. Використання нетрадиційних методів і підходів сприяє інтенсифікації процесу навчання, активізує самостійну пізнавальну та творчу діяльність учнів, стимулює мотивацію до навчання, формує рефлексію власної діяльності школярів [4].

Одним із ефективних нетрадиційних методів з великим мотиваційним впливом виступає проблемне навчання. Проблемне навчання відноситься до передового рівня розвитку дидактики і сучасної педагогічної практики, хоча теоретичні засади цього методу були закладені ще у 1894 році Джоном Дьюї у США. Організація навчального процесу в даному навчанні базується на принципі проблемності, на систематичному пошуку рішення навчальних проблем, що значно мотивує учнів. З точки зору В. Кудрявцева проблемне навчання – це система навчання, при якій учень не тільки засвоює знання шляхом вирішення проблемних ситуацій, а й опановує способи їх вирішення [2].

Цілі проблемного навчання включають засвоєння не тільки результатів наукового пізнання, а й самого процесу отримання цих результатів, а також розвиток і формування пізнавальної самостійності і творчих здібностей учнів. Важливим моментом є й те, що з ростом рівня проблемності підвищується мотивація, поглиблюється ступінь пізнання, удосконалюються навички. До переваг проблемного навчання з огляду на розвиток мотивації до оволодіння іноземною мовою слід віднести: самостійне здобування знань учнями шляхом власної творчої діяльності; інтерес до навчальної праці; розвиток продуктивного мислення; міцні і дієві результати навчання.

В рамках викладання іноземної мови під пізнавально-комунікативними потребами учнів можна розуміти інтерес до вирішення проблемних ситуацій рідною та іноземними мовами, а під пізнавально-комунікативними можливостями – здатності і

вміння вирішувати такі ситуації рідною та іноземними мовами.

Пізнавально-лінгвістичні завдання у процесі вивчення іноземних мов для формування позитивної мотивації повинні будуватися на основі цікавих форм пред'явлення (наочність, шаради, кросворди, загадки, комп'ютерні завдання), пізнавально-комунікативні завдання можуть створюватися на основі моделювання життєвих ситуацій (з використанням Інтернет-ресурсів спілкування з носіями мови), які були б цікаві і посилені для школярів, духовно-пізнавальні завдання повинні ґрунтуватися на рішенні проблем внутрішнього світу дітей (з переглядом англійських фільмів, навчальних сайтів). Відповідно, для досягнення мети розвитку позитивної мотивації до вивчення іноземної мови проблемні ситуації і проблемні завдання повинні відповідати вимогам, що співвідносяться з пізнавально-комунікативними потребами і можливостями учнів.

Отже, у навчанні іноземних мов мотивація викликає цілеспрямовану активність, що визначає вибір засобів і прийомів, їх впорядкування для досягнення цілей. Головним завданням мотивації навчання виступає така організація навчальної діяльності, яка максимально сприяє розкриттю внутрішнього мотиваційного потенціалу особистості учня. Використання нетрадиційних методів і підходів сприяє інтенсифікації процесу навчання, активізує самостійну пізнавальну

та творчу діяльність учнів, стимулює мотивацію до навчання, формує рефлексію власної діяльності школярів. Одним із ефективних нетрадиційних методів оволодіння іноземною мовою з великим мотиваційним впливом виступає проблемне навчання. Цілі проблемного навчання включають засвоєння не тільки результатів наукового пізнання, а й самого процесу отримання цих результатів, а також розвиток і формування пізнавальної самостійності і творчих здібностей учнів.

Література

- Зайцева С. Е. Формирование мотивации изучения иностранного языка у студентов неязыковых специальностей. НАУЧНЫЙ АСПЕКТ № 1 – 2013. URL: <http://na-journal.ru/2-2013>.
- Кудрявцев В.Т. Проблемное обучение: истоки, сущность, перспективы. М.: Знание, 1991. 80 с.
- Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «направленность». (Лекции, практические занятия, занятия для самостоятельной работы). К.: Миллениум, 2004. 521 с.
- Тарасенко Т. В., Тарасенко, М. Р. Використання нетрадиційних методів у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності учнів середньої школи. Мова. Свідомість. Концепт (9). 2019. с. 227-231.
- Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. СПб.-М.: Смысл, 2003. 860 с.
- Werner B. A theory of motivation for some classroom experiences. Journal of Educational Psychology. 1999. 240 p.